

Zieloni 2004 – reprezentacja nowych ruchów społecznych na polskiej scenie politycznej

Partia Zieloni 2004 stanowi istotną nowość na polskiej scenie politycznej, zarówno jeśli chodzi o podejmowaną przez nią problematykę z nurtu lewicowo-libertariańskiego, jak i sposób organizacji wewnętrznej: strukturę, metody podejmowania decyzji oraz wyłaniania liderów, a także strategię rywalizacji politycznej. Stanowi pierwsze w Polsce ugrupowanie w pełni oparte na zasadach tzw. Zielonej Polityki. Zieloni 2004 uzyskują od momentu powstania niewielkie poparcie wśród wyborców (poniżej 0,5 proc.), jednak biorąc pod uwagę sukcesy partii o zbliżonym profilu w wielu krajach Europy Zachodniej, a od 1989 r. również Środkowo-Wschodniej, jak i przemiany społeczno-ekonomiczne zachodzące w Polsce, nie jest wykluczony w przyszłości wzrost zainteresowania polityką postmaterialistyczną i, tym samym, powiększenie się elektoratu partii reprezentujących ten nurt.

W artykule wykorzystane zostały dane ankietowe zebrane przez autorkę podczas trzech Walnych Zgromadzeń Delegatów Partii Zieloni 2004, które odbyły się w latach: 2004 r. w Gdańsku, 2006 r. w Katowicach oraz 2008 r. w Warszawie. Część pytań powtórzona została we wszystkich badaniach, co pozwoliło na prześledzenie zmian w poglądach delegatów w czasie, część miała charakter zróżnicowany i odnosiła się do aktualnych wydarzeń i działalności partii.

Geneza Zielonych 2004

Pierwsze zielone ugrupowania powstały w krajach Europy Zachodniej w latach 70-tych i 80-tych ubiegłego wieku. Choć już wcześniej w programach „starych” partii politycznych pojawiły się postulaty ekologiczne, pacyfistyczne i równouprawnienia kobiet, to dopiero nowo tworzące się podmioty zintegrowały szerokie spektrum tych kwestii w ramach tzw. zielonej polityki, łącząc je z postulatami decentralizacji, demokratyzacji i ponadnarodowego, globalnego podejścia do polityki. Większość europejskich Partii Zielonych wyrosła z organizacji nowych ruchów społecznych jako ich polityczna reprezentacja. Poprzez dążenie do uczestnictwa w kształtowaniu polityki państwa aktywiści tych ruchów zamierzali realizować na większą skalę postulaty swoich środowisk. Nowe ruchy społeczne, przede wszystkim ruch ekologiczny, w mniejszym stopniu feministyczny, LGBT (*lesbian, gay, bisexual, transgender*), pacyfistyczny, a w późniejszych latach także alterglobalistyczny, stały się dla partii Zielonej Polityki nie tylko źródłem idei politycznych,

ale także sposobów działania, zarówno jeśli chodzi o samoorganizację, jak i repertuar akcji politycznych. Dostarczyły im również bazy członkowskiej.

W Polsce pierwsze organizacje nowych ruchów społecznych określające się jako partie polityczne wywodziły się z ruchu ekologicznego. W 1988 roku, na fali liberalizacji systemu, powstały trzy takie organizacje: Federacja Zielonych, Polska Partia Zielonych oraz Niezależne Stronnictwo „Ruch Zielonych”. Obecnie, jak podaje Państwowa Komisja Wyborcza, zarejestrowanych jest pięć partii odwołujących się w nazwie do ekologii: Polska Partia Ekologiczna Zielonych, Polska Partia Ekologiczna, Partia Zielonych, Zieloni 2004 i Partia Zielonych Rzeczypospolitej Polskiej.¹

Według modelu genezy partii zaproponowanego przez Maurice Duvergere’a² partia Zieloni 2004 reprezentuje typ partii pozaparlamentarnej, inaczej – partii o genezie zewnętrznej. Jej rozwój obrazuje wskazane przez tego autora stadia:

- a. powstanie grupy aktywistów organizacji niepolitycznych – w tym przypadku organizacji pozarządowych,
- b. powstanie lokalnych komitetów wyborczych,
- c. budowanie sieci powiązań między poszczególnymi elementami struktur.

Początki partii Zieloni 2004 datować można na wiosnę 2001 roku. Wówczas grono działaczy ekologicznych organizacji pozarządowych – m.in. Radosław Gawlik, Wojciech Kłosowski, Jacek Bożek, Robert Jezierski, Magdalena Mosiewicz – rozpoczęło nieformalne rozmowy z działaczkami feministycznymi – jak Kinga Dunin, Sławomira Walczewska – o konieczności powołania reprezentacji politycznej tych ruchów. Z czasem dołączyli do nich działacze ruchu LGBT. Jak uzasadniał decyzję o zaangażowaniu się w politykę ówczesny przewodniczący partii Jacek Bożek: „Organizacje pozarządowe mogą wpływać na świadomość, edukować, ale zmieniać rzeczywistość jest im trudno. Zwłaszcza, że w Polsce środowiska obywatelskie, feministyczne, ekologiczne, czy mniejszościowe coraz częściej trafiają na polityczną barierę. Doszliśmy do wniosku, że tylko partia może zapewnić nam skuteczność.”³ Tak więc Zieloni 2004 powstałi jako reprezentacja grup społecznych, które nie znajdowały dla siebie reprezentacji parlamentarnej w postaci istniejących już partii, co charakterystyczne jest dla modelu duvergerowskiego. Jednakże spór o formułę funkcjonowania Zielonych – czy powinni działać jako profesjonalne ugrupowanie polityczne

---

¹.Państwowa Komisja Wyborcza, *Wykaz partii politycznych*, <http://www.pkw.gov.pl/pkw2/redirect.jsp?place=galleryStats&id=129644>, 23.03.2010.

². M. Duverger, *Political parties. Their organization and Activity in the Modern State*, London 1955, s. XXX.

³. A. Brzeziecki, *Czarni, czerwoni, niebiescy, zieloni*, „Tygodnik Powszechny” 2003, nr 43 (2833), s. 26.

czy też jako słabo zinstytucjonalizowany ruch społeczny – nie został do końca zażegnany i występuje, choć w mocno złagodzonej formie, również obecnie.

Inspiracją dla tej inicjatywy politycznej były sukcesy partii *Bündnis 90/Die Grünen* w Niemczech. Działacze niemieccy służyli nowo powstającej partii pomocą merytoryczną dotyczącą sposobu organizacji, budowania struktur, mobilizacji zwolenników oraz konstruowania programu partii – z partią tą łączą zresztą do tej pory Zielonych 2004 najsilniejsze związki spośród europejskich ugrupowań ekologicznych.

We wrześniu 2003 roku odbył się zjazd założycielski Zielonych, na którym powołano władze, także terenowe, uchwalono statut i program partii (*Zielony Manifest*). Opracowano również strategię rozwoju struktur terenowych oraz podjęto decyzję o złożeniu do Sądu Wojewódzkiego w Warszawie wniosku o rejestrację partii, który zastał przedłożony w styczniu 2004 roku (wpisanie do ewidencji przeciągnęło się jednak aż do października tego roku).

Nie mając jeszcze osobowości prawnej, Zieloni 2004 startowali w wyborach do Parlamentu Europejskiego jako Komitet Wyborczy Wyborców Zieloni 2004. Jednak czynniki takie jak: słabość struktur partyjnych, mała liczba członków, problemy ze zdobywaniem funduszy na kampanię i nieznanomość partii przez potencjalnych wyborców spowodowały, że udało się zarejestrować listy partyjne jedynie w trzech okręgach, co – pomimo niskiej frekwencji, która dawała możliwość osiągnięcia przez dysponujące niewielkim poparciem elektoratu, ale dobrze zorganizowane grupy, relatywnie wysokiego wyniku – przełożyło się na zaledwie 0,27 proc. ważnych głosów. Zbliżone poparcie partia uzyskała startując w kolejnych wyborach powszechnych:

Tab 1. Wyniki Zielonych 2004 w wyborach powszechnych.

Data	Typ wyborów	Koalicje	Liczba kandydatów	Uzyskane głosy	Wynik w proc.
13.06.2004	europarlamentarne	–	24	16288	0,27
25.09.2005	parlamentarne (Sejm)	SDPL ⁴	38	19644	0,17
12.11.2006	samorządowe	lokalne ⁵	119	18605	0,31

⁴. Kandydaci Zielonych startowali w ramach Komitetu Wyborczego Socjaldemokracji Polskiej.

⁵. Decyzje o zawarciu bądź nie koalicji z wybranym partnerem podejmowały niezależnie koła lokalne Zielonych 2004. Na samodzielny start zdecydowało się najsilniejsza struktura – warszawska, pozostałe koła zawarły koalicje lub ich kandydaci startowali z list innych partii: Porozumienia Lewicy i Demokratów (Białystok, Bydgoszcz i Toruń, Gliwice, Katowice, Kraków, Mysłowice, Opole, Szczecin, Toruń), razem z Młodymi Socjalistami (Gdańsk, Wrocław), Partią Demokratyczną (Konin), a także z list lokalnych (Bielsko-Biała, Police, Sosnowiec, Zabrze, Zielona Góra).

21.10.2007	parlamentarne (Senat)	–	1	21336	0,13
7.06.2009	europarlamentarne	PdP	25	26002	0,35

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Środowisko partii

Do Zielonych 2004 należy obecnie około 250 członków, wliczając w to również osoby współpracujące z partią jako stażyści, sympatycy lub wolni współpracownicy. Najsilniejsze liczebnie koła działają w: Warszawie, Poznaniu, Wrocławiu i Gliwicach. Niewielka liczba członków ugrupowania przekłada się na trudności w codziennym funkcjonowaniu – generuje zbyt mało pieniędzy ze składek, ale też niewystarczającą liczbę osób pracujących przy kampaniach wyborczych, wreszcie – problemy ze znalezieniem chętnych do startu w wyborach lub do pełnienia funkcji partyjnych.

Znacznie lepiej wyglądała sytuacja Zielonych pod tym względem w początkowym okresie funkcjonowania – w pierwszym roku działalności partia posiadała ponad 500 członków. Największe straty kadrowe przyniosła porażka w wyborach europejskich w 2004 roku, gdy wypisały się osoby rozczarowane brakiem szybkiego sukcesu, a także koalicja z Socjaldemokracją Polską w wyborach do Sejmu i Senatu w 2005 roku, która spowodowała odejście tych członków partii, którzy nie chcieli zaakceptować zawarcia sojuszu z ugrupowaniem o komunistycznym rodowodzie politycznym większości działaczy.

Analizując cechy społeczno-demograficzne członków Zielonych 2004, najbardziej charakterystyczne wydają się:⁶

a. niska średnia wieku,

Członkowie partii Zieloni 2004 to ludzie bardzo młodzi – średnia wieku dla delegatów wynosi 32 lata. Jest to zgodne z tezą Ronalda Ingleharta o istnieniu ujemnej korelacji między poparciem dla wartości postmaterialistycznych a wiekiem.⁷ Dla porównania, we wcześniejszych badaniach partii politycznych przeprowadzonych przez Mirosławę Grabowską i Tadeusza Szawiela (również metodą ankietową wśród delegatów na kongresach partii) średnia wieku kształtowała się w przedziale 37-43 lata.⁸ Jednak, ponieważ najstarszą i najmłodszą osobą z delegatów dzieli aż 51 lat różnicy (18 i 69 lat), można uznać, że Zielonym udało się przełamać bariery pokoleniowe.

⁶. Podstawowe dane dotyczące badań: anonimowa ankieta, N = 63 (2004), 46 (2006) 42 (2008), dla wszystkich badań stopa zwrotów przekracza 70 proc. Ze względu na podobieństwo zebranych danych pod względem charakterystyk członków Zielonych 2004, wszystkie wykresy prezentowane są dla wyników z 2004 roku.

⁷. R. Inglehart, P. Abramson, *Value change in Global Perspective*, Ann Arbor 1995, s. 41.

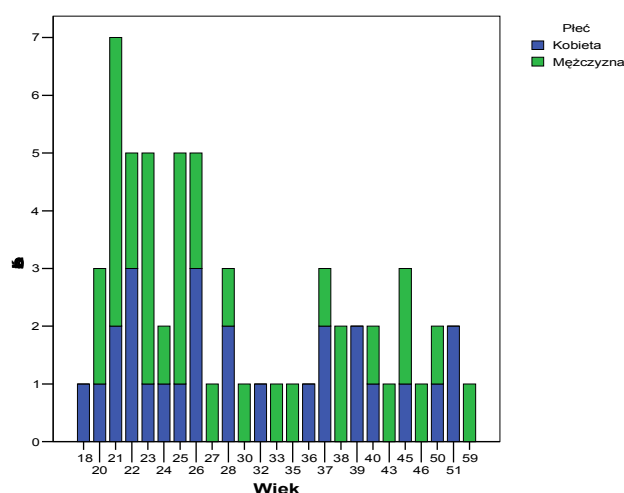
⁸. M. Grabowska, T. Szawiel, *Anatomia elit politycznych. Partie polityczne w postkomunistycznej Polsce 1991-1993*, Warszawa 1993, s. 31 i nast.

Tym niemniej, silnie zarysowana jest – co widać na wykresie 1 – grupa ludzi bardzo młodych, sytuujących się poniżej średniej partyjnej. Największe nagromadzenie respondentów występuje w ramach przedziału wiekowego 21-28 lat, w którym jest ich ponad 50 procent. Jak wynika jednak z dalszych analiz, nie można mówić o wykształceniu się „frakcji młodych” w i tak młodych Zielonych 2004 pod względem wspólnych i odrębnych od innych członków partii poglądów i przekonań.

b. wysoki poziom uczestnictwa kobiet,

Charakterystyczny jest bardzo wysoki udział kobiet wśród członków partii – około 40 proc. (aż 43,5 proc. w 2004 r., potem mniej: dla roku 2006 – 34,8 proc., dla 2008 – 35 proc.), co jest ewenementem na polskiej scenie partyjnej i zaskakuje zwłaszcza w porównaniu z wynikami uzyskanymi przez Grabowską i Szawiela: wśród badanych przez nich partii około 90 proc. stanowili mężczyźni.⁹

Wykres 1. Struktura wieku członków partii w zależności od płci.

Źródło: Badania własne (ankieta wśród uczestników Walnego Zgromadzenia Delegatów, 2004 r.)

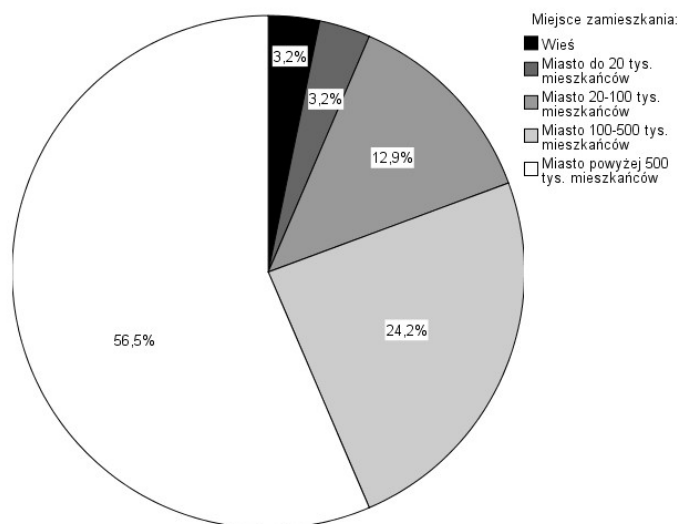
c. wielkomiejskie pochodzenie,

Większość badanych (68 proc. w badaniu pierwszym, 54,3 proc. w drugim) urodziła się w dużych miastach powyżej 100 tysięcy mieszkańców. Stosunkowo najmniej jest reprezentantów wsi i małych miasteczek poniżej 10 tys. mieszkańców – około pięciu procent dla obu badań. Jeszcze mocniej wielkomiejskość Zielonych widoczna jest gdy spojrzymy na miejsce zamieszkania. Aż 80 proc. badanych mieszka obecnie w miastach powyżej 100 tysięcy mieszkańców, w tym około 55 proc. w największych z nich – powyżej 500 tys. mieszkańców. Najbardziej widoczne było to podczas kongresu warszawskiego (największe

⁹. *Ibidem*, s. 31. i nast.

miasto i najliczniejsze koło Zielonych) – wówczas tylko 12,5 proc. delegatów partii było mieszkańcami miast poniżej 100 tysięcy mieszkańców.

Wykres 2. Członkowie partii według miejsca zamieszkania.

Źródło: Badania własne (ankieta wśród uczestników Walnego Zgromadzenia Delegatów, 2004 r.)

Prawie jedna trzecia badanych zmieniła w ciągu życia miejsce zamieszkania – zazwyczaj z mniejszego miasta lub wsi na większe miasto. Najczęstszym celem przeprowadzek były miasta powyżej 500 tys. mieszkańców, przede wszystkim Warszawa. Wskazuje to na wysoką mobilność w tej grupie.

d. przynależność do średnio- i mniej zamożnych grup społecznych,

Jako średni dochód na osobę w rodzinie w 2004 roku najwięcej osób wskazało przedział od 1000 do 2500 zł (około 45 proc.), nieco mniej – poniżej 1 tysiąca zł (średnio 35 proc. dla dwóch pierwszych badań). Odmienne wyniki uzyskane zostały na ostatnim kongresie, gdzie drugą najbardziej liczną kategorią stał się właśnie dochód powyżej 2500 zł, co w części wyjaśniane jest przez większy udział osób z Warszawy, charakteryzującej się wysokimi średnimi dochodami na tle reszty kraju.

e. wysoki poziom wykształcenia,

Tylko jedna osoba spośród badanych delegatów pierwszego kongresu przyznała, że ma wykształcenie podstawowe. Pozostali wskazali średnie – 53 proc. i wyższe – 45 proc. Dodatkowo, biorąc pod uwagę niską średnią wieku w partii, większość z osób młodych stanowili zapewne studenci i uczniowie (dwie trzecie wśród posiadających wykształcenie średnie nie ukończyło jeszcze 24 lat). Potwierdza to wzrost poziomu wykształcenia w

dalszych badaniach: w badaniu z 2006 roku odsetki te wynosiły odpowiednio 30 i 65 proc., a w 2008 roku: 20 proc. dla wykształcenia średniego i aż 80 proc. dla wyższego.

f. niski poziom religijności.

Wśród reprezentantów Zielonych na kongresie w 2004 roku przeważały osoby wierzące i niepraktykujące (44 proc.) oraz niewierzące (39 proc.). Tylko trzy osoby wybrały odpowiedź „wierzący i praktykujący”, przy czym wskazywano (również w późniejszych badaniach), że nie zawsze jest to religia katolicka (np. „wspieram różne ruchy religijne” [resp. 55/04]). W przypadku siedmiu osób, które przekreśliły wszystkie odpowiedzi i dopisały „agnostyk” lub podobne stwierdzenie, stworzona została *post factum* kategoria „agnostycy”. Po zastosowaniu tej kategorii w ankietach z 2006 i 2008 roku, ponad 30 proc. osób tak właśnie się określiło. Wśród pozostałych osób przeważały niewierzące (około 40 procent). Zbliżone charakterystyki uzyskane zostały również w badaniach aktywistów Partii Zielonych w krajach Europy Zachodniej.¹⁰

Na pytanie o motywy wstąpienia do partii zdecydowana większość z badanych przez mnie delegatów w 2004 roku (63 proc.) wskazała „chęć działania na rzecz zmiany społecznej”. Dużo osób (29 proc.) wybrało odpowiedź: „zademonstrowanie poparcia dla ważnych dla mnie wartości”. Na pozostałe opcje z dostępnych, czyli: „zaistnienie w polityce” oraz „poznanie osób o podobnych zainteresowaniach”, padały nieliczne głosy.

Prawie połowa członków Zielonych 2004 miała już za sobą doświadczenie działalności w organizacjach pozarządowych, wielu z nich (dwie piąte) działało w więcej niż jednej organizacji. Najczęściej wymienianymi dziedzinami działania były organizacje: ekologiczne, pacyfistyczne, ruchu LGBT i feministyczne. Większość członków Zielonych nie odczuwa jednak szczególnej więzi z jednym, konkretnym ruchem spośród wyżej wymienionych – połowa osób w 2004 roku i ponad dwie trzecie w 2006 roku stwierdziło, że nie czuje się związana z żadnym z nich bądź czuje się związana ze wszystkimi lub większością z nich. Świadczyłoby to o niewytworzeniu się w partii ostrych podziałów czy klik tematycznych. Jediną „grupą ideologiczną”, którą można zidentyfikować na podstawie zebranych danych byli ekolodzy (jedna czwarta badanych w badaniu w 2006 r. wskazała wyłącznie ruch ekologiczny jako „środowisko, z którym czuje się związana”).

Ponadto kilka osób zadeklarowało wcześniejszą przynależność do ruchów lub partii politycznych, przy czym rozrzut ideologiczny był bardzo szeroki: od Solidarności i

---

¹⁰ Por. np. W. Rüdig, L. Bennie, M. Franklin, *Green Party Members: A Profile*, Glasgow 1991, M. Klein, J. Falter, *Der lange Weg der Grünen. Eine Partei zwischen Protest und Regierung*, München 2003.

Konfederacji Polski Niepodległej przez Stronnictwo Konserwatywno-Ludowe i Unię Wolności po Unię Pracy i Nową Lewicę.

Ideologia partii

Programy niemal wszystkich Partii Zielonych na świecie powstały w oparciu o koncepcję Zielonej Polityki (*Green Politics*), będącej zbiorem idei, wartości i praktyk politycznych, których celem jest przyczynianie się do budowy społeczeństwa opartego o zasadę zrównoważonego rozwoju. Jej korzenie ideologiczne sięgają z jednej strony postulatów nowych ruchów społecznych, działających w Europie Zachodniej i Ameryce Północnej od lat 60-tych i 70-tych XX wieku, a z drugiej – ekozofii i ekologii głębokiej, rozwijającej się od początku lat 70-tych.¹¹

Idee Zielonej Polityki zaczerpnięte zostały także z wcześniej istniejących ideologii politycznych, jak feminizm, anarchizm czy socjalizm. Feminizm, poza hasłami równouprawnienia kobiet, przyniósł idee konsensualnego modelu podejmowania decyzji, demokracji partycypacyjnej oraz niechęci wobec hierarchicznych struktur w organizacjach. Anarchizm przyczynił się do rozwoju Zielonej Polityki przede wszystkim poprzez idee samowystarczalności i decentralizacji. Z kolei z socjalizmu wywodzi się podejście równościowe, kładące nacisk na redystrybucję dochodów w celu wyeliminowania ubóstwa, a także perspektywa internacjonalistyczna, zwracająca uwagę na konieczność globalnego działania jako warunku osiągnięcia celów.¹²

Podstawowe zasady Zielonej Polityki zawarte są w tzw. Czterech Filarach Partii Zielonych obejmujących: ekologię, sprawiedliwość społeczną, oddolną demokrację i sprzeciw wobec przemocy.¹³ Są one wzajemnie ze sobą powiązane, a nawet częściowo nachodzą na siebie. W ich ramach mieści się większość kluczowych postulatów ekologicznych, pacyfistycznych, feministycznych, ochrony mniejszości czy alterglobalistycznych. Znaczące różnice między zielonymi partiami znajdziemy jednak w ich programach gospodarczych: od ugrupowań *green-green* – partii czystej ekologii, koncentrujących się niemal wyłącznie na kwestiach ekologicznych, poprzez zielonych liberałów, do najbardziej popularnego modelu czyli *red-green* – zielonych socjaldemokratów, który to model najbliższy jest Zielonym 2004.

Zielona gospodarka w programie Zielonych 2004 to koncepcja krytyczna wobec ekonomii neoliberalnej, która kierując się wąsko rozumianym zyskiem, prowadzi do szeregu

¹¹11. J. Burchell, *The Evolution of Green Politics: Developmental Change Within European Green Parties*, London 2002, s. 8 i n.

¹²12. A. Carter, *Towards a Green Political Theory*, (w:) A. Dobson, P. Lucardie (red.), *The Politics of Nature. Exploration in Green Political Theory*, London 2002, s. 39-40.

¹³13. N. Carter, *The Politics of the Environment: Ideas, Activism, Policy*, Cambridge 2001, s. 41.

negatywnych zjawisk społecznych (jak wzrastające rozwarstwienie społeczeństwa, konflikty społeczne, łamanie praw człowieka, likwidacja kulturowej i ekonomicznej różnorodności) i przyrodniczych (zanik różnorodności biologicznej, niszczenie środowiska i szybkie kurczenie się surowców nieodnawialnych). Zadaniem polityki gospodarczej jest realizacja ekonomicznej sprawiedliwości (wewnątrzpokoleniowej, międzypokoleniowej i międzygatunkowej) i stworzenia społeczeństwa równych możliwości. Zieloni postulują powrót do prymatu państwa nad ekonomią. Państwo powinno być gwarantem podstawowych wartości, takich jak prawa człowieka (w tym prawa przyszłych pokoleń do np. czystego środowiska) i „uspołecznić” rynek, aby indywidualne zyski jednostek nie powodowały strat wspólnoty.

W odróżnieniu od bardzo wolnościowego programu światopoglądowego, koncepcja zielonej gospodarki ma charakter dość interwencjonistyczny, co zakłada istnienie silnych instytucji państwowych. Program partii nie pozostawia miejsca na całkiem swobodne działanie rynku, uznając, że nie jest on w stanie sam się regulować. Wszelkie kryzysy w gospodarce uznawane są za efekt niedoskonałości procesów wymiany, a nie rezultat zaburzających działań instytucji państwowych. Koncepcja mocnego państwa łagodzona jest poprzez wskazanie na silną pozycję organizacji pozarządowych i innych zrzeszeń obywatelskich, z którymi państwo powinno współpracować w realizacji działań politycznych.

Wśród członków partii panuje dość duża zgodność jeśli chodzi o liberalizm światopoglądowy, zwłaszcza w odniesieniu do kwestii silnie akcentowanych w programie. Zgodnie z odpowiedziami badanych w 2008 r. zdecydowana większość popierała takie rozwiązania jak prawo do małżeństw dla osób tej samej płci czy instytucjonalne gwarancje równego udziału obu płci w Sejmie (ponad 90 proc. wskazań na „tak”). Jednak już w przypadku legalizacji konsumpcji i obrotu narkotykami zdania były podzielone, z pewną przewagą opcji liberalnej.

W kwestiach gospodarczych wśród Zielonych raczej przeważają socjaldemokraci. O ile przy wyborze między niskimi podatkami a szeroką pomocą socjalną prowadzoną przez państwo przewaga osób optujących za opcją socjalną jest niewielka (55 proc.), to już za podatkiem progresywnym (w opozycji do liniowego) opowiada się aż 80 proc. badanych (badanie z 2006 r.). Zdecydowana większość (ponad trzy czwarte) Zielonych ankietowanych w 2008 r. opowiedziała się przeciwko zniesieniu barier dla wolnego handlu, a także przyznała państwu prawo do kontroli strategicznych gałęzi gospodarki. Niemal wszyscy uważają, że należy rozszerzyć prawa pracownicze i wzmocnić związki zawodowe. Brakuje zgody w

przypadku takich kwestii jak prywatyzacja systemu ochrony zdrowia czy też zniesienie obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnych.

Zieloni 2004 na polskiej scenie politycznej

Tradycyjną metodą usytuowania partii na scenie politycznej jest umiejscowienie jej na skali lewica-prawica i określenie dystansu ideologicznego w stosunku do pozostałych ugrupowań. Metoda ta nie w pełni jednak oddaje specyfikę partii lewicowo-libertariańskich. Zieloni 2004 – według własnych deklaracji – łączą w swoim programie postulaty charakterystyczne dla różnych nurtów politycznych („Ze względów społecznych na pewno lewicowe. Ze względów ekonomicznych – trzecia droga”, [resp. 19/06]; „ $\sqrt{\text{lewica} + \text{prawica}}$ ”, [resp. 26/06]; „konglomerat poglądów liberalnych, lewicowych i konserwatywnych”, [resp. 38/06]). Przeważa jednak utożsamianie się z lewicą, przy zaznaczeniu różnic („częściej są bliżsi lewicy, choć np. ochrona środowiska często ma wymiar „konserwatywny””, [resp. 24/06], „Na lewicy, z wyjątkiem określonych kwestii”, [resp. 30/06]). Duża część badanych widzi w Zielonych 2004 kategorię polityczną samą w sobie, niemożliwą do zaklasyfikowania przy użyciu tradycyjnego podziału na lewicę i prawicę („Zieloni stanowią odrębną „orientację polityczną””, [resp. 36/06]; „nie lewica, nie prawica, nie centrum – z przodu”, [resp. 24/06]; „Zieloni są zieloni. Nie ma ich na tej skali.”, [resp. 34/06]; „Zieloni mają nową perspektywę polityczną - alterglobalistyczną, zajmującą się zrównoważonym rozwojem.”, [resp. 45/06]).

Z tego względu w badaniu z 2008 roku zamiast stosowanego wcześniej schematu lewica-prawica wykorzystany został diagram dwuwymiarowy w kształcie zaproponowanym przez Davida Nolana i stosowanym później m.in. w badaniach nad partiami ekologicznymi przez Herberta Kitschelta.¹⁴ Jego osie reprezentują poziomy dwóch typów wolności: osobistej (oś wertykalna) i ekonomicznej (oś horyzontalna). Umiejscowienie partii na wykresie wskazuje na jej ideologię:

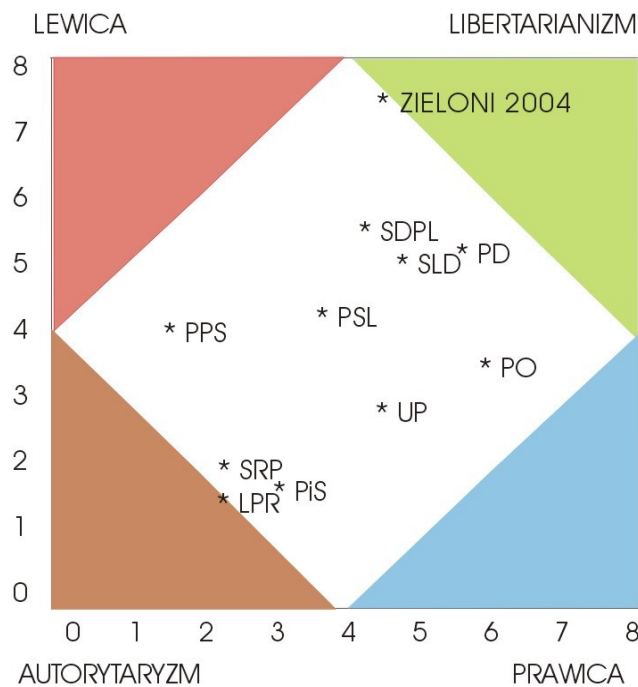
- a. lewicową** (górnny lewy róg, a więc wysoki poziom wolności osobistej i niski ekonomicznej),
- b. libertariańską** (górnny prawy róg),
- c. prawicową** (dolny prawy róg),
- d. populistyczną lub autorytarną** (dolny lewy róg).

---

¹⁴ D. Nolan, *Classifying and analyzing politico-economic systems*, „The Individualist” 1971, nr 1; H. Kitschelt, A. McGann, *The Radical Right in Western Europe: A Comparative Analysis*, Ann Arbor 1995, s. 15 i n.

Oczywiście partie umieszczone na środku diagramu określić możemy jako centrowe. Poniższy wykres przedstawia, w jaki sposób Zieloni rozmieścili partie polityczne, także swoją, na schemacie dwuosiowym.

Wykres 3. Rozmieszczenie polskich partii politycznych na osiach wolności osobistej (pionowa) i ekonomicznej (pozioma) w opinii Zielonych 2004.

Źródło: *Badania własne (ankieta wśród uczestników Walnego Zgromadzenia Delegatów, 2008 r.)*

Jak odczytać możemy z wykresu, zdaniem Zielonych centrum polskiej sceny politycznej wyznacza Polskie Stronnictwo Ludowe. Powyżej – a więc w obszarze większej wolności osobistej – umiejscowione zostały partie tradycyjnie uznawane za lewicowe i centrolewicowe, poniżej – centroprawicowa Platforma Obywatelska oraz prawicowi koalicjanci przedostatniej kadencji. Natomiast, gdy rozważana jest skala wolności ekonomicznej, tradycyjna prawica postrzegana jest jako najmniej wolnościowa (a więc – w ujęciu schematu lewica-prawica – lewicowa). W rezultacie otrzymujemy diagram bez skrajności, w którym poza rozbudowanym centrum mieszczą się zaledwie cztery partie: trzy bliskie autorytaryzmowi (LPR, Samoobrona RP, PiS) i jedna lewicowo-libertariańska (Zieloni 2004).

Swoją partię Zieloni 2004 ulokowali wysoko na skali wolności osobistej, natomiast rozkład odpowiedzi w ramach osi wolności ekonomicznej wskazuje na dwa główne typy przekonań: sytuujący ich w centrum albo na skrajnej lewicy. Tak więc członkowie Zielonych

mają zbliżony, bardzo liberalny pogląd na sferę obyczajową, obejmującą wolności osobiste, natomiast co do sfery gospodarczej można wyróżnić wyraźne dwa nurty: socjalizujący (silniejszy) i liberalny.

Rozbieżności między badanymi odnośnie rozmieszczenia partii na skali wolności ekonomicznej są – w przypadku większości ugrupowań – większe niż w przypadku wymiaru światopoglądowego. Występowanie trudności z jednoznaczną oceną nie dziwi jednak w sytuacji, gdy najsilniejsze spory polityczne pomiędzy dużymi polskimi partiami toczą się na tematy ideologiczno-historyczne. Ciekawy jest natomiast sam układ ugrupowań w ramach diagramu, układający się w widoczną linię autorytaryzm-libertarianizm, a nie klasyczną lewica-prawica. Świadczy to o faktycznym postrzeganiu przez Zielonych polskiej sceny politycznej w nietradycyjny sposób. Wydaje się jednak również, że pewną rolę odegrały pozytywne konotacje słowa „wolność”, której to cechy badani nie chcieli przyznawać partiom, do których żywią najbardziej negatywne emocje. Skutkiem tego było przypisywanie nisko ocenianym partiom – czyli tym mniej liberalnym światopoglądowo – również niskiego poziomu na wymiarze wolności ekonomicznej.

Bibliografia

- Brzeziecki Andrzej, *Czarni, czerwoni, niebiescy, zieloni*, „Tygodnik Powszechny” 2003, nr 43 (2833).
- Burchell Jon, *The Evolution of Green Politics: Developmental Change Within European Green Parties*, James&James/Earthscan, London 2002.
- Carter Alan, *Towards a Green Political Theory*, (w:) Dobson Andrew, Lucardie Paul (red.), *The Politics of Nature. Exploration in Green Political Theory*, Routledge, Londyn 2002.
- Carter Neil, *The Politics of the Environment: Ideas, Activism, Policy*, Cambridge University Press, Cambridge 2001.
- Duverger Maurice, *Political parties. Their organization and Activity in the Modern State*, Methuen & Co. Ltd, London 1955.
- Grabowska Mirosława, Szawiel Tadeusz, *Anatomia elit politycznych. Partie polityczne w postkomunistycznej Polsce 1991-1993*, Wydawnictwo IS UW, Warszawa 1993.
- Inglehart Ronald, Abramson Paul, *Value change in Global Perspective*, University of Michigan Press, Ann Arbor 1995.
- Kitschelt Herbert, McGann Anthony, *The Radical Right in Western Europe: A Comparative Analysis*, University of Michigan Press, Ann Arbor 1995.
- Nolan David, *Classifying and analyzing politico-economic systems*, „The Individualist” 1971, nr 1.
- Państwowa Komisja Wyborcza, *Wykaz partii politycznych*, <http://www.pkw.gov.pl/pkw2/redir.jsp?place=galleryStats&id=129644>, 23.03.2010.